

EESTI VENEKEELNE KIRJANDUS: KAS OSA EESTI VÕI VENE KIRJANDUSEST?

Pealkirjas toodud küsimus on provotseerivalt poleemiline, sellele pole võimalik üheselt vastata. Näiteks Soome rootsikeelne kirjandus on küll osa soome kirjandusest, kuid Soome venekeelne kirjandus ei ole.

Eesti kirjandusteadus on korduvalt pöördunud küsimuse juurde, mis on rahvuskirjandus. Ja vastanud: eesti kirjandus on kirjandus, mis on loodud eesti keeles. Viieköiteline „Eesti kirjanduse ajalugu” (1965–1991) ja neljast osast koosnev luuleantoloogia „Sõnarinne” ei leia ruumi Eesti venekeelsetele autoritele.

XX ja XXI sajandi vahetusel pakub eesti kirjandusteadus lingvistiliste aspektide kõrval ka muid argumente, mis võimaldavad laiendada rahvuskirjanduse mõistet, olgu need siis kultuuriloolised või -geograafilised. Tänu sellele hõlmab eesti kirjandus praegu ka võrukeelset kirjandust ning arvestab baltisakslaste kirjanduspärandiga.

Eesti venekeelse kirjandusega on keerulisemad lood. See on korraga oma ja võõras, sisaldades palju vastuolulisi hoiakuid kirjanduspetsialistide ja siinsete venekeelsete autorite seas. Selles mõttes meenutab Eesti venekeelne kirjandus korraga Soome rootsikeelset ja Soome venekeelset kirjandust.

Et üritada mõista, milles seisnevad Eesti venekeelse kirjanduse vasturääkivused, vaatlen seda teemat lähtuvalt kahest perspektiivist: kuidas eesti kirjandusteadus institutsionaalsel tasandil on käsitlenud Eestis loodud venekeelset kirjandust ja kuidas Eesti vene-

keelne autorkond ise põhjendab oma etnokultuurilist identiteeti. Kuid alustuseks väike ajalooline ülevaade.

Venekeelne tekst Eestis läbi ajaloo

Venekeelne kirjanik ja Eesti – ajalooliselt võib selle koosluse jagada neljaks perioodiks.

1. Venekeelne kirjanduselu vastloodud Eesti Vabariigis. 1920. aastal hakkas ilmuma esimene venekeelne kirjandusajakiri *Облака* (Pilved) – kokku ilmus neli numbrit –, mis reklaamis ennast lausega: „osalevad vene ja eesti kirjanikud ning kunstnikud”. Sergei Issakovi arvustuste järgi tegutses enne Teist maailmasõda Eestis ligi 30 venekeelset literaati, kellest paljud valdasid eesti keelt. See on suur arv – Eestis elas tollal ligi 90 000 venelast ehk 8,2 % kogu rahvastikust –, mis viitab aktiivsele kirjanduselule, mida toetasid venekeelsed kirjandusväljaanded, -rühmitused, kirjastused. See periood lõppes 1940. aastal, kui stalinistlikud repressioonid hävitasid siinset vene intelligentsi.

2. Venekeelsed kirjanikud Nõukogude Eestis. Teise maailmasõja järel algas uus periood: Nõukogude Venemaalt ning muudest Nõukogude Liidu vabariikidest tuli Eestisse suur venekeelne kogukond. Võimud hävitasid raamatukogudes või panid erihoidlatesse Eesti Vabariigis loodud venekeelseid teoseid, mille tagajärjeks oli traditsiooni katkemine ning ideoloogiliselt korrektse nn sotsrealistliku kirjanduse võidukäik. 1947. aastal loodi Eesti Kirjanike Liidu

juurde vene kirjanike sektsioon, mis tegutses kuni 1991. aastani. Suurem osa venekeelsetest kirjanikest olid endised sõjaväelased, millega on seletatav sõjateema populaarsus tolle perioodi kirjanduses. Oli ka erandeid, dissidentlust ja muid piirjuhtumeid, mis teevad raskeks selle perioodi objektiivse hindamise, kuid sama kehtis ka eestikeelse kirjanduse kohta. Ilmselt vajavad kirjandusuurijad pikemat ajalist distantssi, et läheneda uurimisobjektile neutraalselt.

3. Eesti venekeelse kirjanduse juurte otsimine taasiseseisvunud Eestis. Kolmanda perioodi alguseks võib pidada 1986. aastat, kui hakkas ilmuma duubelajakiri Vikerkaar/Радуга, mis lammutas nõukogude ajaloolis-poliitilisi ning kunstilisi stereotüüpe, ja seda suuresti tänu ajakirja venekeelses versioonis avaldatud tõlgetele eestikeelsest väljaandest. Nii tekkis ühtekuuluvustunne, kontuurne sõltuvus Eestis toimuvast. 1989. aastal alustas ajakirjas rubriik „Vene luule antoloogia Eestis“, mis tõi lugejateni 12 portreelugu Eesti venekeelsetest luuletajatest, kes tegutsesid Eesti Vabariigi ajal. Sarja toimetajaks oli Rein Kruus. 1996. aastal ilmus Radugas (nr 4) Sergei Issakovi kirjutis, kus ta kasutab ja seletab terminit *эстонские русские* (eestivenelased), tuues paralleeli esimeses Eesti Vabariigis elanud venelastega ning Soomes elavate rootslastega. Hiljem tabas toimetust ideede- ja identiteedikriis, mille tulemusena 2006. aastal ajakiri suleti.¹ Siiski jättis Raduga olulise jälje Eesti venekeelses kultuuriruumis.

4. Eesti venekeelse kirjanduse liikumine eesti kirjanduse suunas XXI sajandi alguses. See liikumine hõlmab erinevaid valdkondi: autorid töötavad

kohaliku materjaliga (kirjalikud allikad ja Eesti tänapäev), teevad koostööd eestikeelsete kolleegidega (tõlked ja koos-esinemised), osalevad Eesti kirjandussüsteemis (Eesti Kirjanike Liit, Eesti Kultuurkapital, kirjandusperioodika, kirjastused). Taolist lähenemist manifesteeris luuletaja ja tõlketeadlase Boriss Baljasnõi artikkel 1999. aasta veebruaris, milles ühtlasi oli kuulutatud välja Ilukirjanduse Tõlke Koolstuudio asutamine. 2003. aasta märtsis loiid Baljasnõi kool-stuudio Tartu liikmed kirjandusrühmituse Tuulelohe (Воздушный змей), mille tegevus oli algusest peale suunatud koostööle eestikeelsete kirjanikega. Kuna koosluse tuumik koosnes eesti kirjanduse tõlkijatest, oli see ka loogiline. Tuulelohest sai Eesti esimene kakskeelne (eesti-vene) kirjandusühendus. Rühmituse asutamiskoosolek toimus Tartu Ülikoolis eesti kirjanduse kateedri loal. Hiljem sai Tuulelohe kohtumispaigaks Tartu kirjanduse maja, mis tähendas koostööd EKL-i Tartu osakonnaga. Tuulelohe raamatusarja esimesed väljaanded olid kirjastatud kahasse Eesti Kirjanduse Seltsiga. Raamatute kujundajaks oli Marek Allvee, Tuulelohe logode autor on Andrus Peegel. Tuulelohe esimene avalik üritus toimus Tartus paar kuud pärast asutamist: rühmitus Erakkond tegi vastava kutse ning see oli Erakkonnana ja Tuulelohe ühine kirjandussündmus, kus läbisegi kõlasid eesti- ja venekeelsed tekstid. Tuulelohe üritustel on esinenud näiteks Kauksi Ülle, Merle Jääger, fs, kui mainida vaid mõnda nime. Hiljem tegi säärast koostööd eestikeelsete autoritega Tallinna venekeelne kirjandusrühmitus Nurgad (Углы). Tuulelohe kui ühendus tegutses 2006. aastani, pärast seda loodi rühmituse baasil kirjastus Kite ja elektrooniline kirjandusajakiri Uued Pilved (Новые облака), mis veelgi võimendasid arusaama Eesti venekeelsest kirjandusest kui eestivene kirjandusest.

¹ I. K o t j u h, Raduga sulgemine kui eestivene kirjanduse lugu. – Sirp 21. IV 2006. http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=3199:raduga-sulgemine-kui-eestivene-kirjanduse-lugu&catid=7:kirjandus&Itemid=9&issue=3109

Eesti venekeelse kirjanduse kajastamine

Eesti venekeelse kirjanduse osa eesti kultuuriloos on kajastatud vastuoluliselt. „Eesti kirjanike leksikon” (2000) hõlmab ka selliseid autoreid, kes olid seotud Eestiga vaid episoodiliselt. Sergei Dovlatov (1941–1990) on elanud ja töötanud ajakirjanikuna Tallinnas aastatel 1972–1976, kirjeldades mõningaid selle perioodi seikasid oma raamatus „Kompromiss”. David Samoilov (1920–1990) põgenes Moskva kirevast kirjanduselus Pärnusse, kus elas klassiku staatuses alates 1976. aastast: „*Ma valiku tegin. Mu valik on laht, / mis hädast ja hämmingust kaitseb meid kaht / ja laotuse toob üle kõige: / laht – hõige ja kõrvalepõige*”.² Samoilov oli Eestisse kolides 56 aastat vana ning elas siin 14 viimast aastat oma elust. Jaan Kross iseloomustas teda järgmiselt: „Muidugimõista on meil hea meel esiteks selle üle, et David Samoilov on leidnud mahti tarida tubli tüki eesti luulet üle keelepiiri vene lugejaile loetavaks. Ja teiseks selle üle, et Eesti kui tema teatud mõttes valik-kodumaa on andnud talle enam kui terve luuletuskogu jao ainet ja motiive ta viimase aastakümne loominguks. Ses mõttes kujutab ta töö endast kultuuridevahelise sillaehituse parimat näidet.”³

Nii jõuame järelduseni, et tuleb hoida lahus kahte tinglikku rubriiki: „eesti-vene kultuurikontaktid” ja „Eesti venekeelne kirjandus”. Kuid ka nendest ei piisa, kui mõtleme Valmar Adamsi (sünninimi Vladimir Karl Moritz Adams, 1899–1993) või Aleksis Ranniti (sünninimi Aleksei Dolgošev, 1914–1985) eluloole, kes debüteerisid kirjanduses venekeelsete luuletustega.

² Põhjatud silmapilgud [luuletused] / Jaan Kross; Бездонные мгновения [стихотворения] / Давид Самойлов. Tallinn: Eesti Raamat, 1990.

³ <http://www.davidsamoilov.org/archive/site.resume.est.html#kross>

Ja kuhu peaksid kuuluma Jaan Kaplinski 20 imelist vene keeles kirjutatud luuletust, mis ilmusid raamatus „Sõnad sõnatusse. Инакобытие” (2005)?

Igor Severjanin (kodanikunimega Igor Lotarjov, 1887–1941) tuli Eestisse kuulsu luuletajana, kui oli saanud just 31 aastat vanaks, ning alates 1918. aastast elas siin alaliselt. 1920. aastate algul käisid Severjaninil Toilas külas eesti luuletajad Henrik Visnapuu, August Alle, Jaan Kärner, Valmar Adams. Severjanini abikaasa oli eestlanna Felissa Kruut, kelle abiga ta tõlkis eesti luulet vene keelde. Ilmusid Henrik Visnapuu, Marie Underi ja Aleksis Ranniti venekeelsed tõkeluulekogud – kunagi varem polnud eesti autorite teoseid eraldi väljaandena venekeelses tõlkes avaldatud. 1928. aastal ilmusid Severjanini tõlked kogumikus „Поэты Эстонии: антология за сто лет (1803–1902 гг.)”, mis sisaldas 33 eesti luuletaja 143 luuletust.

Igor Severjanin oli luuletajana eesti kirjanike poolt hinnatud. Valmar Adams kirjeldab oma mälestustes „Igor Severjanin Tartus”,⁴ kuidas nägi välja luuletaja esinemine Tartu ülikooli aulas. Kõik piletid olid välja müüdud, esimeses reas istusid Friedebert Tuglas ja Marie Under, hiljem siirdusid nad koos Severjaniniga ülikooli õppejõu Boriss Pravdini poole. Severjanin jutustas neile, et Eestis elab tema andekas jünger Henrik Visnapuu.

Eestis muutus Severjanini stiil oluliselt. Enam ei olnud tema luules kuigi palju egofuturismi; eluraskused, kokkupuude eesti luulega ja eesti looduse lihtne ilu panid teda hindama luule filosoofilist sügavust. Severjanin kirjutas hulgaliselt luuletusi Eesti loodusest, mis eristab teda teistest vene luuletajatest. Isegi eestikeelsete luuletajate puhul pole tavapärane kirjutada

⁴ В. Адамс, Игорь Северянин в Тарту. – М. Корсунский, Ю. Шумаков (сост.), Венки поэту: Игорь Северянин. Таллин: Ээсти раамат, 1987, lk 14–19.

mitukümmend luuletust maastikest. Severjanin tegi seda, paremad palad on kirjutatud 1920. aastate jooksul ning avaldatud luulekogus „Классические розы” (1931). Selle raamatu V osa „У моря и озер” on Eesti looduslühirika üks õnnestumaid ilminguid. Igor Severjanini loometööd toetati Kultuurkapitali stipendiumiga, tema luulet ilmus eesti keeles peamiselt Visnapuu tõlkes. Luuletaja on maetud Tallinna Aleksander Nevski kalmistule.

Praegu kuulub Severjanin Venemaa hõbedase ajastu autorite sekka ning sealne kirjandussüsteem uurib ja eksponeerib tema meisterlikult kirjutatud venekeelseid luuletusi, kuid Eestiga seonduv jääb pigem tagaplaanile. Tahes-tahtmata tekib plaan korraldada ka vastupidist: et Eesti kirjandussüsteem aktsepteeriks Severjaninit geokultuurilistel põhjustel ning ei märkaks, et poeet kirjutas vene keeles.

Liina Lukas seletas Bourdieu väljade toimemehhanismi järgmiselt: „Looja ei asu vaakumis, vaid tegutseb kindlas sotsiaalses ruumis, milles on kujunenud ka tema loominguline projekt. [...] Teos sünnib kirjaniku, kirjastaja, kriitikute, toimetajate, lugejate interaktsiooni käigus. Ilma selle ümbritseva universumita oleks loomeakt vaid tähtsusetu žest. Nii jäi tähtsusetuks žestiks Kristian Jaak Petersoni luule 19. sajandi alguses, ning alles 20. sajandi alguse muutuval kirjandusväljal asetati ta kohale, mis kuulub talle kirjandusloos tänini.”⁵ Severjaninil on potentsiaali olla märgatud kahes kontekstis: Venemaa luuletajana ja eesti kirjanduse venekeelse autorina. Kas Eesti kirjandussüsteem leiab Severjaninile väärrika positsiooni kirjandusloos, nagu ta tegi seda pika pausi järel K. J. Peterso-

niga, on loomulikult raske ette näha, kuid võimalus on olemas. Praegu on Severjanini kohalolek eesti kirjanduses tagasihoidlik või peaaegu olematu, reeglina piirdub see mahukate teatmeteostega, nagu „Eesti kirjanike leksikon”.

Kohalik venekeelne tekst eesti kirjanduses XXI sajandi alguses

Millised kriteeriumid peaksid olema täidetud, et muukeelne kirjandus oleks rahvuskultuuri osa? Millise kirjandusteooria abil oleks võimalik kirjeldada eesti venekeelset kirjandust XXI sajandi alguses?

Gilles Deleuze ja Félix Guattari nn väikse kirjanduse tunnused ei sobi. Juudi-saksa kirjandus Prahas ja venekeelne kirjandus Eestis pole võrreldavad, sest e-tehnoloogilise ja reisimiseks avatud Eesti puhul ei saa rääkida täielikust kultuurilisest hermeetilisusest.

Või koloniaalkirjandus? Sellega võiks seletada Eesti venekeelse kirjanduse tekkimist Nõukogude perioodil.

Pierre Bourdieu väljade teooria eeldab võimuvõitlust erinevate autonoomsete poolte vahel. Selle loogika järgi peaksid Eesti võimuinstitutsioonid (nt ajakirjad, ülikoolid jne) filtreerima välja venekeelseid autoreid. Praktikast toimus 2000. aastatel vastupidine protsess: ajakiri Vikerkaar pühendas kohalikule venekeelsele kirjandusele neli erinumbrit (2004, 2005, 2007, 2008), Looming avaldas usutlusi Boriss Baljassnoi ja P. I. Filimonoviga. 2010. aastal jõudis tänapäeva eestivene kirjandus Tartu Ülikooli, 2011. aastal Tallinna ülikooli: mõlemal juhul valikainena eesti filoloogidele ja kirjandusuurijatele bakalaureuse- ja magistriastmes.

TÜ üliõpilane Epp Ollino on selle aine raames uurinud P. I. Filimonovi ja Andrei Ivanovi eesti keelde tõlgitud raamatute retseptsiooni ning toob 30 (!) allikat, kus mainitakse nimetatud autoreid. Teiste seas teevad seda Vahur

⁵ L. L u k a s, Baltisaksa kirjandusväli 1890–1918. *Collegium litterarum* 20. Tallinn–Tartu: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, Tartu Ülikooli kirjanduse ja rahvaluule osakond, 2006, lk 32.

Afanasjev, Peeter Helme, Andrei Hvostov, Kätlin Kaldmaa, Jan Kaus, Kaarel Kressa, Andres Kurg, Riho Laurisaar, Ilona Martson, Jaan Ross, Salmo Salar, Mart Velsker, Piret Viires, Toomas Vint, Märt Väljataga. Selles nimekirjas on esindatud erinevad põlvkonnad ja esteetilised maitseed.

See on pretsedent, et kunagi varem pole eesti kirjanduskriitika vaadelnud siinset venekeelset kirjandust eesti kirjanduse mõttelise osana, nagu seda on tehtud käesoleva sajandi alguses.

Kuidas Eesti venekeelne kirjandus aga objektiivselt korreleerub eesti kirjandusega? Praegu pole võimalik rääkida Eesti venekeelsest kirjandusest kui eesti kirjanduse venekeelsest harust: ta on midagi enam kui Soome venekeelne kirjandus, kuid ta pole sellisel järjel nagu Soome rootsikeelne kirjandus.

Miks võib nii järeldada? Seetõttu, et eesti kirjandusväli pole Eesti venekeelset kirjandust täielikult aktsepteerinud. Kõige ilmekamalt illustreerib seda Kultuurkapitali aastaauhind. Mainitud institutsioon hindab ka Eesti venekeelseid teoseid, kuid selleks on loodud eraldi nominatsioon: Eesti Kultuurkapitali auhind venekeelsele autorile (määratakse 2001. aastast). See tähendab, et eestikeelsed ja venekeelsed teosed ei konkureeri omavahel, kuigi auhinna annab välja sama institutsioon. Võrdluseks: Soome kõige mainekam kirjandusauhind Finlandia hindab soomekeelseid ja rootsikeelseid teoseid sama nominatsiooni sees, samuti hindab Läti Kultuurkapitali auhind läti-keelseid ja venekeelseid teoseid sama nominatsiooni sees. Nii on juhtunud, et Soomes pärjati aasta teoseks rootsikeelne teos ja Lätis venekeelne. Ühine kirjandusväli on keeleülene.

Sellist ebakõla võib täheldada mujalgi. Eesti Kultuurkapital toetab venekeelsete raamatute ilmumist samadel tingimustel, mis kehtivad ka eestikeelsete raamatute puhul. Samas pole sel-

list institutsiooni, mis reklaamiks Eestis venekeelset kirjandust välismaal ning otsiks sellele tarvis vene kirjanduse tõlkijaid, nagu seda tehakse eestikeelse teoste puhul. See omakorda annab väljapoole signaali, et Eestis ei ilmu venekeelset kirjandust, mis ei vasta tõele, kuna riik toetab kohaliku venekeelse kirjanduse kirjastamist.

Eesti venekeelse kirjanduse ja eesti kirjanduse identiteet

Et Eesti venekeelne kirjandus toimiks eestivene kirjandusena ehk eesti kirjanduse venekeelse haruna, peaks tal olema rahvuskirjanduse sotsiokultuurilised tunnused: ajalugu, lai ja aktiivne autorkond, soov seostada end Eestiga, retseptsioon ning arenemisvõimalused.

Nagu nägime, on arenemisvõimalused head, kuigi vajavad mõnes elemendis korrigeerimist. Eesti venekeelse kirjanduse ajalugu ja traditsioon on pikk, kuid katkendlik, mistõttu eestivene kirjandusest on võimalik rääkida korraga kui vanast ja uuest nähtusest. Eesti Vabariigis tähistatakse iseseisvuspäeva ja taasiseseisvumispäeva, tänu millele saab temast rääkida kui vanurist ja noorukist. Eestivene kirjandus sarnaneb praegu, kui lähtuda retseptsioonist, pigem noorukiga, kes alles taipas oma võimeid ja kelle värskeid saavutusi jälgitakse ettevaatliku pilguga. Autorkond on suhteliselt lai – ainuüksi armastusluule antoloogias „Объяснение в любви” (2009) oli avaldatud 18 tänapäeva luuletaja looming. Kokku elab Eestis ligi 50 literaati, kuid sugugi mitte kõik autorid ei seosta oma loometööd Eestiga.

Eriti terav on see teema vanema põlvkonna loojate jaoks, mis on mõneti loogiline, kui arvestada Eesti vene kirjanduslooga. Boriss Baljasnoi (1957): „Mulle on alati tundunud, et kui mõni kultuur puutub tihedalt kokku teise kultuuriga (praegusel juhul üks kul-

tuur teise kultuuri sees), siis ei oleks imestamisväärt mitte nende süntees, vaid sünteesi puudumine.”⁶

Kultuurilehe Sirp intervjuus ütleb Jelena Skulskaja (1950): „Mul on tunne, et eesti lugeja ja eesti kirjastaja ja eesti tõlkija on palju rohkem huvitatud sellest vene kirjandusest, mis ilmub Venemaal, mida kirjutatakse seal. Psühholoogiliselt on see mõistetav: inimesed tahavad kõike venelikku saada tõeliselt Venemaalt, mitte „surrogaat-Venest”. Samamoodi tuntakse Venemaal palju rohkem huvi eheda eesti kirjanduse kui „surrogaat-Eesti” tekstide vastu, mida kirjutavad siin elavad vene kirjanikud. Seetõttu on iga vene kirjanik, kus ta ka ei elaks, orienteeritud ikkagi suurele vene kirjandusele, kus ta soovib osaline olla: saada avaldatud Moskva ja Peterburi paksudes kirjandusajakirjades, sõita sinna esinema, panna proovile oma keele terviklikkus.”⁷

Jelena Skulskaja arvamust toetavad mitmed vanema põlvkonna kirjanikud, vahest tuntuim nendest on Mihhail Veller (1948), kes ehitas oma kirjanduskarjääri väljapoole Eestit, olles populaarsemaid kirjanikke Venemaal. 2000. aastal oli tema raamatute tiraaž üle kaheksa miljoni eksemplari. „Nevski prospekti legendide” autor elab Tallinas, kuulub Eesti Kirjanike Liitu ning pälvis 2008. aastal Valgetähe IV klassi teenetemärgi.

Eesti noorema põlvkonna venekeelsed kirjanikud on huvitatud tööst eesti kirjanduse väljal, nagu seda näitab Tuulelohe manifest.⁸ Skulskaja leiab, et

see valik on seotud Euroopa kirjandusega: „On ka teine tee: Eestis elavad noored vene kirjanikud ei seosta end sugugi Venemaaga, nad peavad end eurooplasteks ega lähtu oma luules mitte omaenda vene traditsioonist, vaid just euroopa omast, kus valitseb vabavärss, mis žanrilt läheneb ajuti poeetilisele esseele. Just selliseid „üleeuroopalisi” poeete tõlgitaksegi kõige sagedamini teistesse keeltesse või tõlgivad nad mitme keele valdajana oma loomingut ise; teinekord hakkavad kirjutamagi eesti või inglise keeles. Need kirjanikud kuuluvad minu arvates eesti kirjandusse: nad on eesti kirjanikud, kes kirjutavad vene keeles.”⁹

Poleemika Eesti venekeelse kirjanduse identiteedi üle tähendab ühtlasi poleemikat eesti kirjanduse identiteedi üle. Cornelius Hasselblatt leiab, et Tuulelohe manifest paneb eesti kirjandusteadust otsima vastust küsimusele: mida teha tänapäeva Eestis kirjutatud muukeelsete tekstidega? Ta kirjutab: „Eesti kirjandusteadust käsitledes tuleb konstateerida, et üheks ülesandeks on oma uurimisobjekti määratlemine. Mida me käsitleme E/eesti kirjandusena?”¹⁰

Eesti venekeelset kirjandust võib vaadelda identiteediteooria kaudu. Kui võtta kasutusele identiteediteooriast Anthony Smithi jaotus *state nationalism* (läänes levinud) ja *ethnic nationalism* (idas levinud), siis tundub, et eesti kirjanduskriitika arvestab järjest enam Eesti venekeelsete autorite loominguga. Kas Eesti venekeelsest kirjandusest saab eesti kirjanduse osa, selle üle otsustavad Eesti venekeelsed autorid ja eesti kirjandusteadus.

IGOR KOTJUH

⁶ B. Baljasnõi, I. Kotjuh, Mitmekultuuriline ja poliüetniline intellektuaal. – Looming 2008, nr 4, lk 597.

⁷ D. Kareva, Tõlkes leitud. Intervjuu Jelena Skulskajaga. – Sirp 13. X 2011. Netiversioon: http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=13144:tolkes-leitud&catid=7:kirjandus&Itemid=9&issue=3364

⁸ I. Kotjuh, Kuidas tuulelohe lendu läks? – Vikerraar 2007, nr 9, lk 50–66.

⁹ D. Kareva, Tõlkes leitud. Intervjuu Jelena Skulskajaga.

¹⁰ C. Hasselblatt, Eesti kirjandusteaduse „Kes? Mis? Kus?”. Hetkeseis. – Keel ja Kirjandus 2008, nr 1–2, lk 29.